

ФАВКУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДА ЭВАКУАЦИИ ТАДБИРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Набиев Акрамжон Ботиржонович

НамДУ доц

Ходжаев Абдугани Атамирзаевич

Наманган вилояти ФВБ ХФХУМ катта уқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7255200>

Аннотация. Бугунги кунга келиб жаҳонда содир бўлаётган воқеалар ҳамда кенг кўламли фавқулодда вазиятлар содир бўлиши хавфининг ортиб бориши аҳолини муҳофаза қилиши.

Калим сўзлар: Радиоактив заҳарлангиш, Ер қимирлаш (зилзила), Кимёвий заҳарланиш.

ОРГАНИЗАЦИЯ ЭВАКУАЦИОННЫХ МЕРОПРИЯТИЙ В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ

Аннотация. Сегодняшние события в мире и растущий риск возникновения масштабных чрезвычайных ситуаций – это защита населения.

Ключевые слова: радиоактивное отравление, землетрясение (землетрясение), химическое отравление.

ORGANIZING EVACUATION EVENTS IN EMERGENCY SITUATIONS

Abstract. Today's events in the world and the increasing risk of large-scale emergencies are the protection of the population.

Keywords: Radioactive poisoning, Earthquake, Chemical poisoning.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикасининг “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилиш” ва “Фуқаро муҳофазаси тўғрисида”ги қонунлари ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 26 августдаги 515-сонли қарорига мувофиқ, Фавқулодда вазиятларни олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизими томонидан эвакуация (кўчириш) тадбирларини ташкил этиш белгиланган.

ТАДҚИҚОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Фавқулодда вазиятлар хавфи туғилганда ва содир бўлганда зудлик билан кўчириш масалалари муҳим аҳамият касб этади. Бу жуда мураккаб ва кўп меҳнат талаб қиладиган жараён бўлиб, уни ўтказиш олдиндан мукамал тайёргарлик кўришни талаб этади. Аҳолини кўчириш тадбирларининг самарали бўлиши жуда кўп омилларга боғлиқ:

кўчириш органлари раҳбариятини, шахсий таркибини, аҳолини олдиндан тайёрлаш;

хабар бериш, алоқа ва ахборот тизимини мавжудлиги ва самарадорлигини таъминлаш;

кўчириш тадбирларини изчиллик билан режалаштириш, бу тадбирларда маҳаллий шарт-шароитни ҳисобга олиш;

барча таъминот тадбирларини ҳар томонлама мукамал ишлаб чиқиш, кўчирилаётган аҳолининг ҳаёт фаолиятини таъминлаш.

Шунинг учун ҳам, Фавкулудда вазиятлар вазирлиги томонидан республика ФВДТга кирувчи барча вазирлик ва идораларнинг раҳбарлар таркиби ва мутахассисларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш ҳамда аҳоли билан кўчириш бўйича амалий ўқув машқлари мунтазам ўтказиб борилмоқда. Ушбу ўқув машғулотида юзлаб, айирим ҳолларда минглаб аҳоли қатлами иштирок этмоқда ва бу борадаги кўникмалари ошмоқда.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Кўчириш жараёнлари таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, аҳолини ўз вақтида огоҳ этиш, кўчириш тадбирларини режалаштиришда маҳаллий шарт-шароитларни инобатга олиш, кўчирилганларнинг ҳаёт фаолиятини таъминлашни режалаштиришда айирим камчиликларга йўл кўйилмоқда. Оқибатда, кўчириш тадбирларини уюшқоқлик билан амалга ошириш, айиниқса кўчирилганларнинг ҳавфсизлигини таъминлашда муаммоларга дуч келинмоқда.

Аҳолини кўчириш тадбирлари давомида аҳолига ахборот ва йўл-йўриқлар бериб туришнинг алоҳида аҳамияти бор. Шу мақсадда, оммавий электрон ахборот воситаларидан, транспорт воситаларига ўрнатилган кўча радиоканалларидан, бошқа турдаги хабар бериш жиҳозларидан фойдаланиш лозим бўлади. Ҳар қандай ҳолларда ҳам аҳолини кўчириш мураккаб вазифа ҳисобланади. Уни муваффақиятли ўтказиш аҳолини кўчириш ташкилотларини хабарлаш ва алоқа тизимларини олдиндан тайёрлаш, куч ва воситаларни маҳаллий шароит ва хусусиятларни ҳисобга олиб, олдиндан режалаштириш, аҳолини кўчиришни таъминлаш ҳамма тадбирларини яхшилаб ўрганиб чиқиш билан белгиланади.

Бу вазифаларнинг ҳаммаси тегишли ижроия ҳокимият идоралари, ўзини ўзи бошқариш ташкилотлари, аҳоли ва ҳудудларни фавкулудда вазиятдан муҳофаза қилиш масалаларини ҳал этиш ваколатига кирадиган ташкилотлар зиммасига, шунингдек фавкулудда вазиятлар бошқармалари (бўлимлари) зиммасига юклатилган.

Фавкулудда вазиятларнинг олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизимидаги тартибга кўра, ишчилар, хизматчилар ва аҳолини кўчириш режалаштирилаётган ҳудудларда Кўчириш комиссиялари ташкил этилади. Худудий кўчириш комиссиялари таркибига тегишли маъмурият раҳбарлари қарори билан ўша маъмурий-худудий бўлинмаларнинг масъул ходимлари тайинланиши белгиланган. Лекин ўқув машғулоти давомида мазкур комиссиянинг иши кўринмайди ва якуний хулосада уларга баҳо берилмайди.

Фавкулудда вазият зоналаридан кўчириладиган аҳолини ҳавфсиз жойларда бевосита қабул қилиш, жойлаштириш ва таъминлаш режасини ишлаб чиқиш ва буларни ташкил этиш учун кўчирилганларни қабул қилиш комиссиялари тузилади. Уларнинг режалари ҳам таҳлил қилинмайди ва якунда баҳо берилмайди.

МУҲОКАМА

Ҳар бир алоҳида фавкулудда вазиятда аҳолини кўчиришнинг ўзига хос хусусиятлари бўлади.

Ер қимирлаганда (зилзилада):

Аҳолини кўчириш маҳаллий, ёхуд минтақавий тусда бўлиши мумкин. Кўчиришни ўтказиш муддатлари йўл-транспорт имкониятларига қараб белгиланади. Кўчириш

шикастланган жойларда кўчириладиганларни йиғиш жойи йўлга қўйиб, бир босқичда ўтказилади ва ҳудудий асосда амалга оширилади.

Радиоактив захарланганда:

Кўчириш ёки маҳаллий, ёхуд минтақавий бўлиб, алоҳида (болалар уйи, тиббиёт муассасалари, интернатлар ва ҳ.к. дан ташқари) объектларда ҳудудий асосда амалга оширилади. Аҳолини кўчириш 2 босқичда ўтказилади: I - транспортга чиқариш жойидан кўчиш оралиқ жойларигача, II - кўчиш оралиқ жойларидан режадаги жойлаштириш жойларигача. Кўчиш оралиқ жойларида “тоза” транспортга ўтказилади.

Кимёвий захарланишда:

Бевосита кимёвий хавфли объектлар яқинида яшаб турган аҳоли вақт етишмаслиги сабабли, одатда, хавфли ҳудуддан олиб чиқилмай, балки жипс ёпиладиган панажой ва хоналарга шахсий муҳофаза қилиш воситаларидан фойдаланиб яширинади. Аҳолининг қолган қисми реал юзага келаётган шароитга қараб, энг қисқа муддатларда асосан пиёда тартибда кўчирилади.

Сел келиши хавфи бор жойлардан аҳолини кўчириш:

Бундай кўчириш сел оқими юзага келиш хавфи туғилганда, сел оқими юзага келаётган даврда, алоҳида ҳолларда эса сел оқимининг таъсири тугаганда ҳам ўтказилиши мумкин. Аҳолини кўчириш олдиндан ўтказилгани маъқул. Сел оқими юзага келаётганда эса шошилиш (кечиктириб бўлмайдиган) аҳолини кўчириш тадбирлари ўтказилади.

Кўчки хавфи бор жойлардан аҳолини кўчириш

Бундай кўчиришлар қор кўчиш хавфи туғилганда, шунингдек қор кўчки тушиб бўлгандан кейин (турмуш кечиришни таъминлаш объектлари бузилганда) ўтказилади (Камчиқ довони). Кўчириш ҳудудий асосда, бир босқичда ўтказилади, чекланган характерда бўлади ҳамда олдиндан ўтказиладиган, бунинг иложи бўлмаганда эса шошилиш бўлиши керак.

Шуни таъкидлаш жоизки, Сардоба сув омбори дамбаси ёрилганда аҳолини кўчириш уюшқоқлик билан ўтказилишига қарамай, кўплаб чорва моллари ва уй паррандаларининг нобуд бўлишига йўл қўйилди. Оқибатда минглаб жониворлар мурдаси ҳудуднинг санитар-эпидемиологик вазиятининг жиддий ёмонлашувига олиб келди. Бунинг асосий сабаби, кўчаётган аҳоли томонидан чорва молларини арқондан ечиш, оғилхонадан чиқариб юбориш ва паррандаларни катакдан чиқариш ишларини бажармаганликлари ҳисобланади. Шунинг учун ҳам, тағибот ишларини амалга ошираётганимизда ушбу масалани аҳолига етказишни ёддан чиқармаслигимиз лозим бўлади.

ХУЛОСА

Хулоса тариқасида шуни қайд этиш мумкинки, турли фавқулодда вазиятларда аҳолини кўчиришни режалаштириш ва тайёрлаш биринчи даражали аҳамиятга эгадир. Аҳолини кўчирилган жойларига қайтиб келишлари ва уларни фавқулодда вазиятлардан кейин ўз жойларига жойлаштириш масалаларини назардан четда қолдирмаслик зарур.

Шундай қилиб, кўчириш тадбирлари олдиндан мукамал режалаштирилиб, тайёрланиб ва аҳолига ўз вақтида батафсил етказилса самара юқори бўлишлигига эришилади.

REFERENCES

1. Аҳолини ва худудларни фавқулодда вазиятлардан муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий асослари (меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами). 1 том. 9-10 б.
2. Нигматов И., Тожиев М. „Фавқулодда вазиятлар ва фуқаро муҳофазаси“. Дарслик – Т.:Иқтисод-Молия, 2011. 24-26 б.
3. Ф.А.Абидова, А.Б.Абидов. “Кучли таъсир этувчи заҳарли моддаларнинг хусусиятлари”. ЎзР ФВВ ФМИ – 2013. 4-7 б.
4. Р.С.Собиров. “Кучли таъсир этувчи заҳарли ва радиоактив объектлардаги ўзига ҳос ёнғинларни ўчириш”, услубий қўлланма. ЎзР ФВВ ФМИ – 2017. 15-18 б.
5. Турагалов Т.Ж., Илёсова З.Ф. Фавқулодда вазиятлар. (қисқача русча-ўзбекча энциклопедик изоҳли луғат). – Т.,ФМИ, 2016. 123 бет.
6. Шарипов А.Х. “Кимёвий хавфли объектда ва темир йўл транспортида кучли таъсир этувчи заҳарли моддаларни сақлаш”, услубий қўлланма. Тошкент темир йўл муҳандислари институти, 2010. 13-15 б.
7. А.Б.Набиев. Аҳолини ва худудларни муҳофазалаш ва заҳарли моддалар билан боғлиқ фавқулодда вазиятларни чора-тадбирлари 2022. 110-113 б.